

נדב גלאון - החקלאית
chkl343@netvision.net.il

מצב הבריאות

ישראל אינה מגרש נוח לגידול אינטנסיבי של בקר. עם זאת, ההון האנושי - רפתנים, רופאים, מזריעים, תזונאים ויועצים בתחומים שונים, מצליחים להתמודד עם הקשיים והאיומים, להוציא את המיטב ולשפר כל הזמן את התוצאות גם בבריאות העדר.
שרק ימשך כן!

על ידי טיפול יעיל יותר. לדוגמה, דלקת רחם לאחר המלטה (metritis או endometritis) מחלה זיהומית שכיחה התובעת זמן אבחון וטיפול, שימוש רחב בתרופות ופוגעת בתנובה ובפוריות, כמעט לא נחקרת, בארץ ובעולם - תרשים 1.

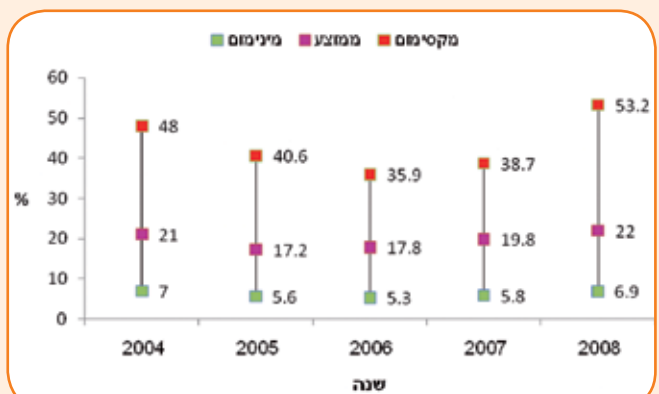
פרת החלב במדינות מפותחות, ובתוכן ברפת הישראלית, משולה לספורטאית מצטיינת. שנדרש ממנה לשפר את הישגיה כל הזמן; לייצר יותר, להתעבר טוב יותר, להגביר תפוקות ולהגביר יעילות

קודמתה 2008 הייתה גם שנת 2009 לא קלה, ובהחלט לא משעממת, מהיבט הרפואה הווטרנרית ברפת החלב בישראל. פרת החלב במדינות מפותחות, ובתוכן ברפת הישראלית, משולה לספורטאית מצטיינת. שנדרש ממנה לשפר את הישגיה כל הזמן; לייצר יותר, להתעבר טוב יותר, להגביר תפוקות ולהגביר יעילות. ואכן, כמו בספורט, ברור לנו שכדי להגיע להישגים המקווים ולשיאים חדשים, יש להעמיד לרשות הפרה את התנאים הטובים ביותר - שיכון, הזנה, שמירה על בריאות, בתוספת שיפור גנטי. תפקידה של הווטרנריה ברפת ישראלית מודרנית, ששואפת להשתפר ולהצטיין, הוא למנוע ולצמצם ככל הניתן את המכשולים, "התקלות" ואת "הפחת" שמקטין את הייצור ואת התפוקה. וזאת, תוך שמירה על בריאותה של הפרה, מניעת סבל וכאב מיותרים ועמידה בדרישות בריאות הציבור, בטיחות מזון וחוקי מדינה רלוונטיים לתחום.

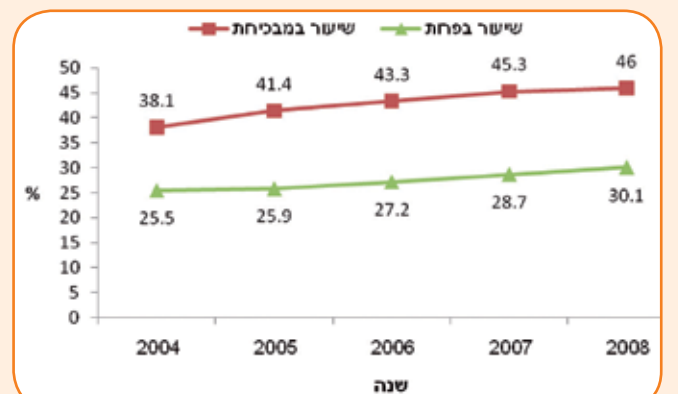
מאזן אנרגיה שלילי (מא"ש - Negative Energy Balance NEB)
מהווה, ברוב הרפתות, בעיה קבועה ומתמשכת, יש הסוברים כי אף מחמירה. גם כאן, כל עוד התנובה עולה ואין חידוש או פריצת דרך תזונתית ביכולת לענות על צרכי האנרגיה האדירים לאחר המלטה, לא נמצא פתרון משמעותי. פתחו אמנם שיטות שונות לאומדן קטוזיס ומא"ש, יש פרוטוקולי

מחלות המלטה

מהוות נטל כבד ומתמשך ומלוות אותנו שנים רבות. בשנים האחרונות רמות התחלואה יציבות ולפי נתוני רפואת עדר בחקלאית אף מטפסות אט אט למעלה. בינתיים אין, בארץ או בעולם, פריצת דרך מדעית הן בידע התיאורטי והן ביכולת המעשית, למנוע או לצמצם את הנזק

תרשים 2. שיעור פרות עם קטוזיס בעדרים גדולים, נתוני מחלקת רפואת עדר בחקלאית. כלולים רק עדרים עם מעל 5%. (נתוני 2009 טרם סוכמו)

תרשים 1. שיעור פרות בעדר המאובחנות עם דלקת רחם לאחר המלטה בעדרים גדולים המנטרים על ידי מחלקת רפואת עדר בחקלאית. (נתוני 2009 טרם סוכמו)

המחלות המגיחות

לא נותנות מנוח מאז ראשית הרפת בישראל לפני כ-100 שנים. גם שנת 2009 הייתה, כקודמותיה, שנה רצופת התפרצויות. בין אם הגורמים הם גלובליים, אזוריים, מקומיים או אקלימיים - הם מעיקים על תכנון וייצור סדירים. מחלת הפה והטלפיים, הוותיקה והמציקה, פגעה 15

מפה 1. מפת מוקדי התפרצות פה וטלפיים בשנת 2009. באדיבות ד"ר מישל בלאיש אפיזמיולוג השירותים הווטרינריים

הגמעה ותגבור ההזנה לפני ואחרי המלטה, אבל שיעורי המחלה נשארים גבוהים ויציבים. לכן עם כל אמצעי המניעה חשוב לאתר ולטפל במחלה מוקדם ובאופן יעיל ככל האפשר - תרשים 2.

פוריות

הפוריות ברפת החלב בישראל שומרת על יציבות ברמה סבירה במדדים השוואתיים עולמיים, יחסית לרמת ייצור החלב ומדיניות תכנון הפוריות. בשנים 2007 ו-2008 (שנות הייצור הגואה) חלה ירידה קלה, ובנתוני 2009 עד כה, לפי מקורות יודעי דבר, חל שיפור. יתרה מזאת, כש"מנקים" את העברת ההזרעות לקיץ ואת קיצור ימי המנוחה, כפי שהראה אפרים עזרא, במאמרו בגיליון משק הבקר והחלב הקודם, רואים שמצבנו פחות רע מכפי שסוברים. מצב הפוריות בישראל לא פחות טוב מכפי שמדווח ממדינות אירופה וארה"ב שבהן התנובה נמוכה יותר.

הטיפול הישראלי בהובלת שיאון וספר העדר הצליח לשמור על עלייה מתמדת הן בחלב והן בפוריות הפרות הבנות. היציאה בגין פוריות בארץ, כפי שמדווח על ידי רפתנים לספר העדר, מראה על יציאה נמוכה בגין פוריות ויציבות לאורך השנים.

טיפול פוריות הורמונליים נהוגים בישראל רק בפרות הסובלות מחוסר תאנה. ניתוח השינויים בשימוש בהורמוני פוריות בשנים האחרונות מראה, שהם תלויים בעיקר ברצון הרפתן להביא להתעברות פרות שלא אותרו בזמן שקצב להן. כל ההורמונים שבהם נעשה שימוש מותרים לפי התקנות בישראל. רמת השימוש בהורמוני פוריות בישראל נמוכה לעומת המקובל בארה"ב, שם טיפולים הורמונליים מהווים שיטה מרכזית להשראת ייחוס בכלל הפרות.

האפ"ש מייבש מרבצים רטובים כל השנה!

זה אקזוז שלם
לכל רפתני ישראל!

אפר פצלי שמון

הוא הפתרון האידיאלי
כשהמרבץ יבש:

- ✓ העטינים נקיים והפרות נקיות
- ✓ פחות תאים סומטיים בחלב
- ✓ פחות דלקות עטין
- ✓ פחות זבל לפינוי

כפיר אינרליוס בי"ה

התקשרו לחנה ותקבלו את השרות המסור והמהיר
עומדים לשירותכם ומחכים להזמנה ראשונה או חוזרת

טל. 08-6234276/7 נייד: 057-7790381 פקס. 08-6209581 חנה

כחול הלשון

(מחלת הלשון הכחולה, לפי האקדמיה ללשון העברית)

מחלה המוכרת בארצנו מזה שנים כמחלת צאן. עד כה, למעט התפרצות רחבה בודדת שדווחה לפני עשרות שנים, היה ידוע שבקר נחשף ונדבק, אך לא מראה סימני מחלה קליניים. (ראה מפה עם נקודות שבהן אובחן הנגיף בסקר סרולוגי שיטתי שבוצע בשיתוף פעולה בין החקלאית, ב"ס לוטרניריה והמכון הווטרנירי במימון מועצת החלב).

בשנתיים האחרונות הופיעה המחלה ואובחנה במספר לא מבוטל של רפתות חלב ברחבי ישראל, גם כמחלה קלינית בבקר. ברוב הרפתות היו מקרים בודדים בלבד (פה ושם) ושתי רפתות שיתופיות בצפון חוו התפרצות רחבה שגרמה לירידה בחלב ואף לתמותה.

לא לגמרי מובן מדוע בשנים האחרונות מאובחנים יותר זנים ויותר מקרים מרפתות חלב. שינויים אקלימיים ותנועת יתר בעולם של אנשים, בעלי חיים וסחורות, הם חלק מההסברים המוצעים.

ניתן לצמצם את מספר האירועים, זאת על ידי שיפור באכיפת החיסון במשקים האינטנסיביים והאקסטנסיביים כאחד, בעיקר באזורים הסמוכים לאזורים שבהם יש ריכוז של רפתות החלב

BVD

מחלה נגיפית בקר הגורמת להפלות, בעיות בהתעברות ומחלות גידול. המחלה פוגעת מזה שנים ברפתות חלב רבות, פגיעה מתמשכת "על אש קטנה", אך עלולה לגרום לנזקים מצטברים משמעותיים. במקרים חריגים נפגעות רפתות גם בהתפרצות רחבה, פגיעה שתחילתה אקוטית וחמורה המתבטאת בתחלואה רחבה ובתמותה רבה, והמשכה בנזקי ייצור שנמשכים שנה ואף יותר.

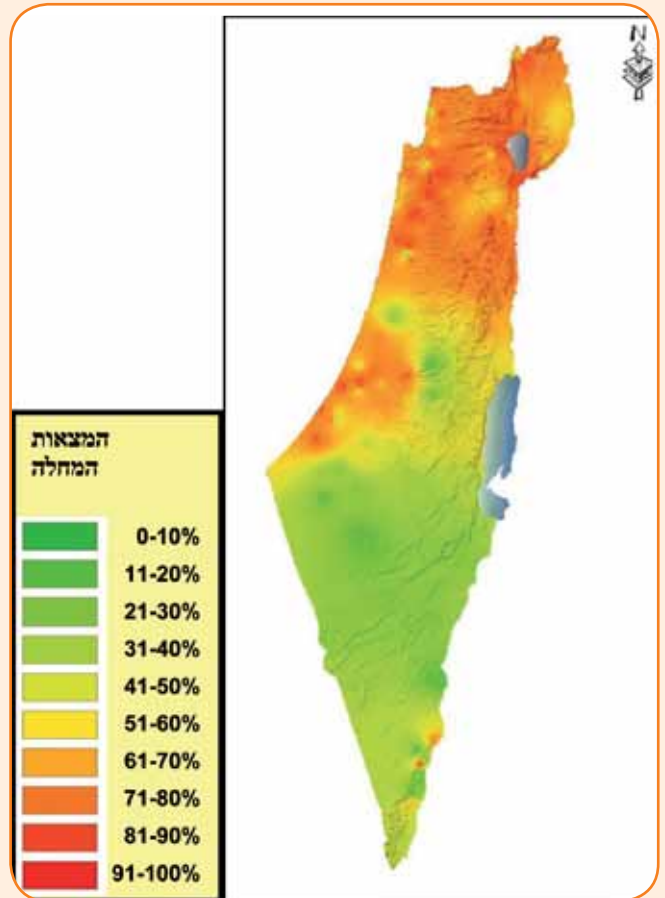
התכנית שהופעלה ברפתות רבות להתמודדות עם המחלה, על ידי איתור וסילוק הנשאים-המפיצים, חיסון ושמירה על בטיחות ביולוגית מוכיחה את עצמה.

התרכיב, גם אם אינו מושלם, מביא תועלת כלכלית. ההמלצה לחסן כל רפת חלב היא גורפת וכוללת.

סיכום

המחלות שנסקרו ומחלות נוספות מוכרות ושכיחות יותר או פחות, פקדו את הרפתות ב-2009 ומאיימות על רפתות רבות. "שם המשחק" הוא ליווי אינטנסיבי על ידי רופאים מיומנים ומסורים. מערכות התמך העומדות לרשות הרפתן הישראלי מאפשרות באבחון, דיווח, ניטור, ניתוח, ייעוץ ונקיטת פעולות לתועלת הפרה, הרפתן והציבור. ישראל אינה מגרש נוח לגידול אינטנסיבי של בקר. עם זאת, ההון האנושי, רפתנים, רופאים, מזריעים, תזונאים ויועצים בתחומים שונים, מצליחים להתמודד עם הקשיים והאיומים, להוציא את המיטב ולשפר כל הזמן את התוצאות.

שרק יימשך כך! ■

מפה 2. שיעור הימצאות נגיף כחול הלשון (BVD בעדרי בקר בישראל). לפי סקר נגיעות סרולוגית שבוצע בשנת 2006. באדיבות ד"ר אייל קלמנט מבי"ס לוטרניריה ע"ש קורט

מוקדים ברחבי הארץ שנמשכו ב-2009 לסירוגין, כחצי שנה, החל מפברואר ועד יולי. בכל האירועים לא נפגעה ולו פרת חלב בוגרת אחת - רוב בעה"ח החולים היו עזים, כבשים, עגלי פיתום ומיעוטם עגלות גידול ברפת.

הנזקים הכלכליים לרפת החלב נאמדים במיליוני שקלים ונגרמים, בעקפיין, עקב מגבלות שיווק חלב והעברת בעלי חיים. סביר שלא ניתן בטווח הנראה לעין למנוע לחלוטין התפרצויות מחלה כה מדבקת בישראל, אך כן סביר שניתן לצמצם את מספר האירועים, זאת על ידי שיפור באכיפת החיסון במשקים האינטנסיביים והאקסטנסיביים כאחד, בעיקר באזורים הסמוכים לאזורים שבהם יש ריכוז של רפתות החלב. - מפה 1.

קדחת קיקיונית

הופיעה בשנת 2009 בפעם החמישית בעשור שהסתיים. לאחר התפרצות שנת 2008 הסוערת בעמקי הצפון, הופיעה הפעם המחלה ברפתות בעיקר באזור צפון הנגב והשפלה. רמת הפגיעה הכוללת ברפתות הייתה נמוכה יותר מהתפרצויות העבר בצפון, אך רצף מקרי תחלואה נמשך מתחילת יולי ועד דצמבר, עם מוקדי נזק במספר רפתות גדול. נכון להיום, לא מיוצר יותר בארץ תרכיב נגד המחלה במכון הווטרנירי ואין בידינו חיסון מיובא זמין ויעיל. סקר סרולוגי בוצע כמקובל לאחר כל התפרצות, ללימוד הנגיעות ברחבי ישראל - מפה 2.